

Lugejaga vestleb

Kooliga seotud inimesed elavad juba uue õppeaasta meeleoludes ja probleemides. Praegu istuvad Tartus koos vabariigi rajoonide ja linnade hariduselu juhid ja kavandavad järgmist õppeaastat. Eilsed õpilased tunglevad suurkooli väravas, nende vanemad aga elavad õppimisele isegi rohkem kaasa kui kunagi varem. Nõnda on nagu alust arutada kooli ümber, mõelda sellele iga inimese elus nii tähtsale asutusele.

Kui õpilased ilmutavad mõnikord suurt poolehoidu lõbusa, naljaka ja huvitava vastu ja mõned pedagoogid räägivad vaja-

Kogu asi algab õpikutest. Paljud autorid on nähtavasti oma tööd surmtohiselt ja masina ükskõiksusega teinud. Tunnen juhtumisi mõnda neist. Huvitavad inimesed, kuid õpikus see nende omadus ei peegeldu. Või ei tohigi õpikus autorit ennast olla?

Tundides sugeneb küll mõnikord olukordi, et läheb lõbusaks või tekib tugev vaimne pinge, mõnikord on õpilase kaasaelamine ainele nii suur, et ta unustab kätt tõsta ja sõna küsida, unustab ka püsti tõusta, mõnikord mõtleb nii pingsalt, et ei märkagi, mil asend pingis on muutunud luba-

Heleno Comets

PEDAGOOGIKATEADLANE

Taotledes üht ei tohi me kaotada teist.

Mulle on elus korduvalt turgutanud pähe mõte: kui saaks olla võlur ja vaheajal nurgas juttu ajava õpilasgrupi ümber paigutada tundi, kogu selle jutuaajamisega, mis parajasti käimas on, kui saaks õpetajatetoas vabalt vestleva õpetajasgrupi kuidagi õpilastele kuuldavaks ja nähtavaks teha.

Vaadake neid. Õpilastel on olek pingevaba, kõne voolavam ja ilmekam, tundub, et isegi rohkem probleemide keskendatud kui tunnis, tulevad huvitavad isiklikud arvamused, avaneb õpilase maailmanägemise omapära ja eriti selgesti märkad, kui isikupärase nad on. Kuhu jääb see tunnis, isegi sama asja arutamisel? Miks see kaob? Ja õpetajad. Mõni neist on õpetajatetoas otseki teine inimene: ideedeküllane, sädeleb vaimukusest. Vaatad sama inimest tunnis ja näed mingit tõsist ja karmi maski. Ilmselt ei tunne ta end seal hästi.

Miks on nii! Tunnist on palju kirjutatud ja seda on palju uuritud. Aga üha on mööda mindud tunni meeleolulisest küljest. Vist pole päris õiged meie kujutlused sellest, kuidas peame omavahel suhtlema, meie — õpetaja ja õpilased. Igatahes sageli ei tunne kumbki pool end oma töö juures hästi ja hubaselt. Kas ei peaks tunnis ja koolis üldse meeldiv, hubane ja kodune olema? Vähemalt sagedamini! Kas ei taaks uue õppeaasta eel mõelda raskuste ja vaeva ning mõnu ja lõbu dialektikale meie taotlustes.

Kas koolis ei peaks hubane ja kodune olema?

dusest õpetamine ka huvitavaks, hooti isegi lõbusaks teha, siis on alati neid, kes moonutavad Ühiskit: õppimine on töö ja ärgu aetagu liialt taga huvitavust, olgu peale raske ja ebamugav, pingutav ja igav, seda on töö tihtipeale; paljud tegevused muutuvad huvitavaks ja meeldivaks alles pärast pingutusi ja süvenemist.

Õigus on muidugi sellele ja teisel. Elus on ja peab olema kõike, koolis ja õpingutes samuti.

Olen palju tunde külastanud, üht-teist oma laste ja oma õpilaste suust kuulnud, iseenast ja oma toimetamisi kõrvalt vaadates püüdnud. Tundub, et oleme kalduumas õpingute kui töö tõsiduse ja raskuse ülistamise äärmusse. Prof. L. Zankov püstitas kõrgel raskusastmel õpetamise põhimõtte. Ülekaalu hakkab võtma koormav, ebamugav ja igav. Kas on selles süüdi kohutavalt (siiski!) ülekoormatud ja faktipuru täis programmid ja õpikud? Võimalik. Mingil määral on siin taga ka meie oma hoiakud.

Kui peamised või koguni kõik lootused süvenemises tulenevale huvile paneme, kas ei juhtu siis, et paljud meie õpilased ei jõuagi seda elamust ära oodata. Enne jõuab kujuneda vastumeelsus aine ja lõpuks ka kooli vastu. Selle müüri vastu purunevad edaspidi kõik meie pingutused noorele inimesele vaimsest tööst mõnu pakkuda.

matult isikupäraseks, jne. Seda kõike tööga seoses, spontaanselt. Näib, et õpilane tunneb end hästi, liigub kaasa aine sisu ja tunni rütmiga. Aga kuidas me üldjuhul reageerime? Pedagoogiline vahikustuti surub sellised reaktsioonid maha, paneb need liikuma kindlate reeglite järgi, oma keha ja sõnu seadma. Oleme sellega nii harjunud ja peame seda õigeks. Aga lubage kiuslik küsimus: kas meie ei kaota midagi väga olulist, ajades aina taga teatavaid väliseid vorme? Järsku viibki õpilane ellu kaasa peamiselt need välised vormid. Ja õpetaja reageerib väliste vormide rikkumisele, kuid ei märka rõõmu tunda ja toetada õpilase isikupärase mõtet, tema järsku tekkinud innustust. Kas ei peaks lubama tunnis end vabamalt, kodusemalt ja hubasemalt tunda? Kodune ja hubane tunne, aineprobleemidega mitteseotud kõrvalpingete puudumine peaks soodustama keskendumist aine sisule, ergutama mõtlemat, vabalt avaldama oma arvamusi. Aga seda tulemust me peaksimegi taotlema. Sest näib, et see on isegi olulisem kui oskus teataval puhul valvelasend võtta, reegli järgi tõusta ja istuda. Ma ei taha sugugi eitada mitmesuguste koolireeglite vajalikkust, heade kommete sümpaatsust; ilma reegliteta ei saa ükski institutsioon toime. Asja dialektiliselt näha siiski tuleb.